

Ровінська Діана Юрїївна, здобувач вищої освіти факультету міжнародних відносин
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, канд. пед. наук,
старший викладач кафедри практики іноземної мови та методики викладання
Хмельницький національний університет, Україна

ПАНДЕМІЯ ЯК ЗАСІБ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ СЕНСУ ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ ЗА РОМАНОМ «ЧУМА» А. КАМЮ

А. Камю вважається визначним представником літератури та філософії свого часу, а його творчість відображає гедоністичні погляди на існування людини, що відрізнялись від світоглядних позицій його колег. У зв'язку з недавніми подіями людству довелося переглянути й свої погляди на існування і ще раз оцінити актуальність ідей письменника-філософа. «Чума» — це роман-притча і належить до поширеного в новітній інтелектуальній прозі жанру, що характеризується універсальністю й багатозначністю змісту, акцент у ньому зроблено на трактуванні позачасових філософських проблем буття.

Метою роботи було проаналізувати вплив філософії екзистенціалізму на творчість А. Камю та визначити засоби реалізації екзистенційних ідей у романі «Чума».

Роман написаний у формі хроніки занатованої очевидцем страшних подій епідемії чуми у Орані — лікарем Бернаром Ріє, який хоч і прагнув зобразити всі події об'єктивно, але все ж у його викладі присутні діалоги з іншими персонажами, а подекуди й власні роздуми. Це допомагає відчутти співчуття до героїв, проникнутись атмосферою міста в часи безвиході, але й тим самим суперечить канонічності сухого викладу. У творі послідовно описано всі фази епідемії: початок, наростання, загострення та спад. Зрідка автор вплітає стислі описи природи чотирьох пір року, які увиразнюють особливості клінічного перебігу чуми та душевний стан оранців.

Насправді, місто Оран можна вважати за алегорію до усього людства. Це вічний образ. Його жителі мають такі ж моральні цінності й недоліки, які можна знайти у будь-якому куточку світу. Люди забули про справжню цінність людського життя – спокійного та простого, яке вони проживають в своє задоволення. Вони «цікавляться передусім комерцією, і головне — дбають, як самі кажуть, про зиск», вільний час «оранці гайнують за грою в карти, у кав'ярнях та за балачками», а коли кохають, то «через брак часу і бездумність» [1].

І що ж могло змусити змінити хід життя за таких обставин – лише щось, що не піддається людському контролю, що урівнює всіх перед неминучістю – хвороба, назва якої викликала б миттєве занепокоєння і асоціації з невідворотнім кінцем. Камю не дарма вибрав чуму засобом для розвитку сюжету. Вона виступає таким собі «лакмусовим папірцем» до представленого суспільства. Варто звернути увагу на те, що хід хвороби не є незвичним, епідемія як почалась так і припинилась сама собою, змінювалось лише ставлення до неї.

Чума докорінно змінила звичний побут оранців. Люди не могли і не хотіли вірити, що в місто прийшла чума. На протигагу масовому закриттю крамниць і кризі у них прокинулася жага радощів. В певний момент населення містечка навіть змирилося з новими реаліями життя, страждання хворих навколо для них стали буденністю, а бажання вести звичний «нормальний» спосіб життя переборолو страх смерті. І за таких умов розладився не лише економічний, але й моральний стан жителів.

Кожен із персонажів оповіді втілює певну філософську ідею. Можна виділити декілька типажів опираючись на поведінку під час епідемії. Священик Панлю хибно вірить,

що хвороба – це кара і праведникам немає чого боятися. На противагу йому виступає Жан Тарру, який намагається протистояти біді своїми силами й організовує санітарні дружини, тому що «треба по змозі не ставати на бік лиха». А от образ Жозефа Грана – це образ маленької людини, яка врешті решт вирішує втілити свою мрію і серед стогону вмираючих продовжує писати твір про прекрасну амазонку, дбаючи при цьому про красу стилю. А от паризький журналіст Раймон Рамбер, що приїхав у Оран напередодні, бачивши багатьох, хто марно загинув «за ідею» на війні, проголошує, що головним у житті людини є високі романтичні почуття, особисте щастя. Доктор Ріє Він робить свою справу, не проголошуючи гучних фраз і декларацій, бо вважає, що до цього зобов'язують його професія й елементарна порядність. Чума для нього — це «нескінченна поразка», але при цьому, він притримується думки, що коли бачиш, скільки біді й горя приносить чума, треба бути божевільним сліпцем або просто негідником, щоб примиритися з нею» [1].

Персонажів роману автор зводить із головним героєм роману — доктором Ріє. У суперечці, бесіді, зіставленні з логікою і манерою поведінки Ріє виявляється хибність чи справедливість їхніх позицій. І кожен з них робить свої висновки: Тару усвідомлює, що відмежуватися від життя неможливо, Отець Панлю, ставши очевидцем смерті дитини в шпиталі розуміє, що не існує у світі справедливості, але все одно пропонує «любити те, чого неможливо досягнути розумом»; а Рамбер, майже втікаючи з міста, приймає думку — «ця історія стосується однаково нас усіх» [1]. Саме ці моменти відкриття героями істини є ключовими епізодами роману.

Через записи Тарру А. Камю пригадує свій досвід. Камю не любив згадувати часи Опору, і не мав високої думки про свою участь в ньому: «... мене запевнили, що ці кілька смертей необхідні, аби збудувати світ, де нікого не вбиватимуть. До певної міри це було правдою, але я, очевидно, просто не здатний дотримуватися такої-от правди». З того часу він зненавидів світ, в якому люди вбивали один одного, безглуздий світ жорстокості і насильства, який від того часу асоціював для нього з чумою, а стан людини, що визнала правомірність і зверхність над собою такого стану речей — «зачумленим». Своєю концепцією абсурдності автор пропонує два виходи із цього стану – фізичне або «філософське самогубство».

Проблеми пригнічення одним людьми інших і байдужості до чужого горя підіймаються у романі майже у кожному епізоді. У противагу зачумленості населення висуваються прояви доброї волі головних персонажів. Саме вони є об'єднувачим фактором, що показує як варто боротися із несправедливістю – слід просто робити свою справу сумлінно.

Чума у Камю — багатоплановий і багатозначний образ, який символізує не тільки фашизм. Це і хвороба, і війна, і жорстокість судових вироків, і несправедливе суспільство, і фанатизм церкви, і розстріл переможених, і смерть дитини — це зло взагалі, зло, невіддільне від буття. У фіналі роману старий пацієнт доктора Ріє констатує: «А що таке власне чума? Теж життя, тільки і всього! [1]» Проте і цим не вичерпується значення образу чуми, тому що чума — ще й абсурд, який в романі осмислюється як форма існування зла, як трагічна людська доля, бо зло нездоланне, а тому вічне. Чуму не перемогли — вона відступила сама.

У контексті роману епідемія є універсальною метафорою зла в усій його багатолічності й нездоланності, чимось невіддільним від людини та її буття. Навіть той, хто не хворий, носить хворобу в собі: «нині всі трохи зачумлені» [1]. До цього поняття Камю відносить також невігластво і брехню, бо зло є їх наслідком. Люди перебувають у блаженному невіданні або навмисне роблять вигляд, ніби не розуміють, що бацили в будь-який момент можуть перетворити їхнє існування на земне пекло. Люди живуть брехнею, «бо важко жити лише тим, що знаєш, і тим, що пам'ятаєш, і не мати попереду надії», а

брехня заспокоює» [1]. Жити ілюзією стало потребою для людей, тому вони бояться назвати хворобу її ж назвою.

Отже, справді, «Чума» — це роман на всі часи: доки існує людство, існуватимуть і ті проблеми, які розглядаються у ньому. Крізь призму життя героїв і їх уявлень про світ ми спостерігаємо, ніби за людством в цілому. У важкі моменти відкривається істина. Світ — абсурдний, в ньому панує зло, але людина, щоб бути гідною звання людини, мусить не підкорятися злу, незважаючи на те, що воно постійне і незнищенне, — ось як звучить головна філософська думка твору. Екзистенційний склад цієї думки, що зло усюдисуще і вічне полягає в тому, що людина сама відповідальна за свій вибір і долю.

Список використаних джерел:

1. Камю, А. (2012). Чума: романи, повість: пер. з фр. Харків : Фоліо.
2. Папуша, І., Васильєв, Є. & Назарець, В. (2011). Зарубіжна література посібник-хрестоматія 11 клас. Тернопіль : Освіта.
3. Волевич, И. Я. & Денисов, Ю. М. (1990). Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство: пер. с фр. Москва: Политиздат.